

รายงานการค้นคว้าอิสระ (แผน ข)
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกรผู้ปลูก
ไม้ผล ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง

THE ACCEPTANCE OF CROP CULTIVATION UNDER GOOD AGRICULTURAL
PRACTICES (GAP) STANDARDS BY FRUIT TREE FARMERS AT THE MAE PUN LUANG
ROYAL PROJECT DEVELOPMENT CENTER

ธัญย์ จันทฤกษ์, รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย¹, ผานิตย์ นาขยัน¹, และ ประมินทร์ นาระทะ¹

¹ สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹ Geosocial Based Sustainable Development, Faculty of Agricultural Production, Maejo University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพบริบทพื้นที่ 2) ปัจจัยต่อการยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และ 3) ปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ประชากรในการศึกษาคือ เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง ตำบลเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จำนวน 124 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมานใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า สภาพพื้นที่ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลโครงการหลวงแม่ปุนหลวง เริ่มต้นจากราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่เข้าไปแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติด จึงมีพระราชดำริให้โครงการหลวงแม่ปุนหลวงดำเนินการพัฒนาให้ไม้พื้นที่สวนไม้ผลเมืองหนาว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทั้งด้านน้ำเพื่อการเกษตรและสภาพอากาศที่เอื้อต่อการปลูกพืชและไม้ผลเมืองหนาว ในด้านความรู้และทัศนคติในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) อยู่ในระดับมาก เกษตรกรอยู่ในวัยกลางคนที่มีประสบการณ์มาเป็นอย่างดี และพบว่าพื้นที่ทำการเกษตร การรวมกลุ่มเกษตรกรและระดับการศึกษา มีผลต่อการยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และพบว่า ปัญหาต้นทุนการผลิตสูงและราคาจำหน่ายผลผลิตมีราคาถูก

คำสำคัญ: เกษตรกร, การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี, มุลนิธิโครงการหลวง, การยอมรับ

Abstract

This research aimed to investigate: 1) the contextual conditions of the study area; 2) the factors influencing the acceptance of crop cultivation under Good Agricultural Practices (GAP) standards; and 3) the problems and obstacles associated with the implementation of crop cultivation under GAP standards among fruit farmers at the Mae Poon Luang Royal Project Development Center. The population of this study consisted of 124 fruit farmers within the responsibility area of the Mae Poon Luang Royal Project Development Center. Data were collected using questionnaires as the research

instrument. The data were analyzed using descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation, while inferential statistics were analyzed using multiple regression analysis. The findings revealed that the area of the fruit farmers under the Mae Poon Luang Royal Project Development Center originated from the royal initiative of King Bhumibol Adulyadej, which aimed to address narcotics-related problems in the region. Consequently, the Royal Project initiated the development of highland temperate fruit orchards in areas suitable for agriculture due to the availability of water resources and favorable climatic conditions for cultivating temperate crops and fruits. Regarding knowledge and attitudes toward Good Agricultural Practices (GAP), the farmers demonstrated a high level of understanding and positive attitudes. Most farmers were middle-aged and possessed substantial farming experience. The study further found that agricultural land area, farmer group participation, and educational level significantly influenced the acceptance of crop cultivation under GAP standards. In addition, the major problems identified were high production costs and low market prices for agricultural produce.

Keywords: Farmers, Good Agricultural Practices (GAP), Royal Project Foundation, Acceptance

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภคเพื่อการค้า ทำให้การผลิตเน้นปริมาณและขาดความคำนึงถึงคุณภาพและมีความเสี่ยงปนเปื้อนสารเคมีต่าง ๆ เช่น สารฆ่าแมลงสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชการเปลี่ยนแปลงได้ขยายวงกว้างและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามปริมาณของประชากรที่เพิ่มขึ้นโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ด้านสุขภาพที่เกิดจากการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพียงเพราะเกษตรกรต้องการเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรให้มากขึ้นกว่าเดิมนั้นทั้งต้องการได้กำไรจากการทำเกษตรให้มากขึ้นจากสถิติการนำเข้าเข้ามาในประเทศไทยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ผ่านมาของกรมวิชาการเกษตรโดยสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2562 พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยพบจำนวน 147,376 ตัน 149,500 ตัน 160,824 ตัน 197,646,763 ตัน 170,826,647 ตัน และ 131,148,435 ตัน ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจำนวนการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปี พ.ศ. 2559 โดยประเภทของวัตถุอันตรายที่นำเข้าสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่สารกำจัดวัชพืช (Herbicide) ร้อยละ 78 สารกำจัดแมลง (Insecticide) ร้อยละ 10 และสารป้องกันกำจัดโรคพืช (Fungicide) ร้อยละ 8 (สุภาพร ภูมิเวียงศรี และคณะ, 2564) การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (Good Agriculture Practices: GAP) เป็นระบบที่ช่วยสร้าง มาตรฐานและควบคุมการจัดการกระบวนการผลิตพืชอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษ ปลอดภัยจากศัตรูพืช และมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค รวมทั้งสามารถนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดและไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม โดยการปฏิบัติตามระบบ GAP มีข้อกำหนดที่ต้องตรวจสอบ ได้แก่ คุณภาพน้ำ พื้นที่ปลูกการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อน การเก็บเกี่ยวการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวการพักผล การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา สุขลักษณะส่วนบุคคลการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2556) ผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรไร่อ้อยใน ช่วงระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา พบว่ามีอาการผิดปกติ เกิดขึ้นหลังจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชร้อยละ 87.0 โดย 3 อาการที่พบบ่อยที่สุด คือ แสบจมูก ร้อยละ 72.3 รองลงมาคือ เวียนศีรษะ ร้อยละ 58.6 และตาแดง/ แสบตา/ ตาคัน ร้อยละ 55.4 เมื่อเปรียบเทียบกับผล กระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรู พืชเกษตรกรไร่อ้อย จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีอาการเจ็บป่วยทางด้านสุขภาพ ร้อยละ 84.9 เกิดอาการวิงเวียน มีนศีรษะ ปวดศีรษะมาก

30ms

ที่สุตร้อยละ 78.3 มีอาการคลื่นไส้อาเจียน ปวดท้องร้อยละ 52.5 มีอาการแสบจุก คอแห้ง เจ็บคอ ร้อยละ 19.3 มีอาการผิวหนังเป็นผื่นแดง อักเสบบริเวณที่สัมผัสสารเคมีร้อยละ 23.7 มีอาการแสบตา น้ำตาไหล ตาแดง พร่ามัว ร้อยละ 4.2 และมีอาการแน่นหน้าอก หายใจติดขัด ร้อยละ 0.8 (นงลักษณ์ โชติมุข และเลิศชัย เจริญธัญรักษ์, 2564) ปัญหาพิษผลทางการเกษตรที่ไม่ปลอดภัยปนเปื้อนสารเคมี ส่งผลต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรมีสุขภาพที่ปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย เชื้อมั่นในสินค้า

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2521 สำนักงานตั้งอยู่บ้านแม่ปุนหลวง หมู่ 8 ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ดำเนินงานตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งครั้งหนึ่งพระองค์ท่านได้ทอดพระเนตรการทำงานของหน่วยแพทย์หลวง และมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรอาวโสของหมู่บ้านและราษฎรชาวเขาที่เฝ้ารับเสด็จความว่า “...อยู่ที่ไหน ให้อยู่ดีดี ให้เลิกปลูกฝิ่น เลิกทำลายป่า แล้วเราจะหาพืชผัก ไม้ผล มาให้ปลูก หาไก่พันธุ์ดีมาให้เลี้ยงเพื่อสร้างรายได้แทนการปลูกฝิ่น...” โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวงมอบหมายให้สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่ใจ (มหาวิทยาลัยแม่ใจ ในปัจจุบัน) เข้าร่วมดำเนินงานพัฒนาพื้นที่เดิมที่มีชาวเขาปลูกฝิ่น ประมาณ 1,000 ไร่ ให้พัฒนาเปลี่ยนเป็นสวนไม้ผลเขตหนาวพร้อมทั้งส่งเสริมอาชีพให้ชาวเขาปลูกไม้ผลเขตหนาวชนิดต่าง ๆ ตลอดจนการปลูกพืชผัก และการเลี้ยงสัตว์ ต่อมา พ.ศ.2526 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวงจึงได้ย้ายสำนักงานออกมาตั้งอยู่ที่บ้านขุนแจ หมู่ 8 ตำบลแม่แว่น อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.) เกษตรกรผลิตพืชผลทางการเกษตร ตามหลักการของการปฏิบัติการทางเกษตรที่ดีสำหรับพืช (Good Agriculture Practices: GAP) (สำนักงานเลขาธิการกรมวิชาการเกษตร, 2565) ข้อดีดังนี้

1. ผลผลิตมีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาด
2. ตรงตามมาตรฐานกำหนด
3. ให้ผลผลิตคุ้มค่ากับการลงทุน
4. กระบวนการผลิตปลอดภัยต่อเกษตรกร
5. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
6. สามารถตรวจสอบและสอบทานได้
7. ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งมีชีวิตอื่นและสภาพแวดล้อม
8. เกิดความยั่งยืนทางการเกษตร

การปลูกไม้ผลเป็นอาชีพสำคัญ ที่มูลนิธิโครงการหลวงได้ส่งเสริมแก่เกษตรกรบนพื้นที่สูง เพื่อให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืน โดยได้ดำเนินวิจัยและพัฒนาการปลูกไม้ผล จากนั้นนำผลสำเร็จที่เป็นเทคโนโลยีและองค์ความรู้ถ่ายทอดสู่เกษตรกร ให้สามารถปลูกไม้ผลให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐานและมีผลตอบแทนที่ดี ระบบการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี (GAP) เป็นระบบการผลิต ที่มูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และกรมวิชาการเกษตร ได้นำมาใช้ในการพัฒนาการผลิตไม้ผลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เพื่อให้ ผลผลิตไม้ผลมีคุณภาพตามมาตรฐาน และความปลอดภัย ทั้งต่อเกษตรกรผู้ปลูก ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นการสร้างจุดแข็งให้แก่ผลิตผลและสร้างความเชื่อมั่นของผู้บริโภค โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันทางการค้า ทั้งผลผลิตจากในประเทศและจากต่างประเทศอันเป็นผลจากการค้าเสรี โครงการหลวงแม่ปุนหลวงจึงได้ส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่โครงการได้ปลูกพืชตามนโยบายดังกล่าว แต่เนื่องด้วยปัจจุบันการดำเนินการให้เกษตรกรดำเนินการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี (GAP) ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมดได้ เนื่องจากเกษตรกรส่วนหนึ่งยังไม่ยอมรับระบบ GAP ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งค้นหาปัจจัยสำคัญจากเกษตรกรกลุ่มที่มีการยอมรับระบบการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี (GAP) เพื่อนำผลจากการวิจัยที่ได้ เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรกลุ่มที่ยังไม่ยอมรับการปฏิบัติดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทพื้นที่ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่อการยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติการปฏิบัติทางเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ทบทวนวรรณกรรม

1. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ประกอบด้วย
 - 1.1 ความเพียร
 - 1.2 มีความสุขในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น
 - 1.3 ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำงานอย่างผู้รู้จริง
 - 1.4 ระเบิดจากข้างใน
 - 1.5 ภูมิสังคม
 - 1.6 ประโยชน์ส่วนรวม
 - 1.7 เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
 - 1.8 ไม่ติดตำรา ทำให้ง่าย
 - 1.9 การมีส่วนร่วม
 - 1.10 ร่าเริง รื่นเริง คึกคัก ครึกครื้น กระฉับกระเฉง มีพลัง เป็นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ
2. แนวคิดและทฤษฎีการวิจัย
 - 2.1 แนวคิดทฤษฎีการยอมรับ
 - 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
 - 2.3 แนวคิดการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง หมู่ 8 ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จำนวน 124 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ เจ้าหน้าที่โครงการโครงการหลวง จำนวน 3 คน สุ่มแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.แบบสอบถาม (questionnaire) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลรายได้จากการขายไม้ผลให้แก่โครงการหลวงแม่ปุนหลวง และข้อมูลสภาพ

การปฏิบัติภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

2.การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) เพื่อสัมภาษณ์ตัวแทนของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่ปุนหลวง กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน เพื่อเก็บและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ การปลูกไม้ผลภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) รวมทั้งแนวความคิดเห็นในการปลูกไม้ผลภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือ โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.75 ซึ่งถือว่าสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการวิจัยได้

Stur.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสอบถามครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลหมู่บ้านแม่ปูนหลวง ตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการจัดการด้านการผลิต ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ตัวแทนผู้ปลูกไม้ผลจำนวน 5 คน และตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน รวมเป็น 10 คน โดยวิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียง เพื่อศึกษาสภาพการดูแลรักษาภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) ความคิดเห็น รวมถึงข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้ผลภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติที่ดีและเหมาะสม (GAP) จำนวน 3 คน เพื่อให้แนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติที่ดีและเหมาะสม

2. ข้อมูลทุติยภูมิ

การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านปัจจัยการยอมรับและข้อมูลรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลด้านระบบปฏิบัติงานของโครงการหลวง เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย และนำไปวิเคราะห์ผลการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นกลุ่มข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ

เป็นข้อมูลสำหรับการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าความถี่ (frequency) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression)

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลของหมู่บ้านแม่ปูนหลวง และผู้นำชุมชน นำมาหาความสัมพันธ์ของข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากบันทึกการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ และทำข้อสรุปชั่วคราวโดยการจำแนกข้อมูลตามประเภทและความเชื่อมโยงของข้อมูล โดยนำมาเขียนเป็นประโยคหรือเขียนเป็นข้อความ เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาตีความสร้างข้อสรุป ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ถอดความของข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างละเอียด ประกอบกับเทปข้อมูลที่บันทึกการบันทึกเสียง
2. ทำข้อสรุปชั่วคราวและการเขียนข้อสรุปแต่ละเรื่องของการสัมภาษณ์ เพื่อลดขนาดข้อมูลและกำจัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออกไป โดยการจำแนกข้อมูลตามประเภทและความเชื่อมโยงของข้อมูล โดยนำมาเขียนเป็นประโยคหรือเขียนเป็นข้อความ

การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. วางเค้าโครงของข้อมูลโดยการจัดทำหัวข้อ หรือเนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่จะนำมาวิเคราะห์ และจัดแบ่งไว้เป็นประเภท
2. การแบ่งประเภทของข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการบรรยายลักษณะของเนื้อหาเฉพาะ
3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาที่ปรากฏ โดยไม่ตีความค่าหรือข้อความเหล่านั้น การตีความจะดำเนินการเมื่อสรุปผลการวิจัย

Signature

ผลการวิจัย

พบว่าทางด้านสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร บ้านแม่ปูนหลวง ม.8 ตำบลเวียง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัด เชียงราย พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.4 มีอายุเฉลี่ย 42.18 ปี มีอายุสูงสุดคือ 66 ปี และอายุต่ำสุด 18 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ไม่รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 30.60 มีประสบการณ์ในการปลูกไม้ ผลมาแล้วเฉลี่ย 17 ปี มากที่สุด 40 ปี น้อยที่สุดไม่มีประสบการณ์ประสบการณ์การปลูกพืช GAP มาแล้วเฉลี่ย 9 ปี มาก ที่สุด 35 ปี น้อยที่สุดไม่มีประสบการณ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 7 คน มากที่สุด 7 คน น้อยที่สุด 1 คน จำนวน แร่แรงงานเฉลี่ย 1 คน มากที่สุด 10 คน น้อยที่สุดไม่มีแรงงาน พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 28.28 ไร่ มากที่สุด 100 ไร่ น้อย ที่สุด 1 ไร่ มีรายได้จากการขายผลผลิตเฉลี่ย 97,298 บาท มากที่สุด 1,200,000 บาท และต่ำสุดไม่มีรายได้ การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารส่วนใหญ่รับข้อมูลผ่านสื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 73.4 รับการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 37.1 โดย เกณฑ์มากและมากที่สุดมีจำนวนเท่ากัน เข้ารับการอบรม คิดเป็นร้อยละ 93.5 ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร คิด เป็นร้อยละ 87.10

ผลการศึกษาด้านความรู้เกี่ยวกับพืช GAP ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อประเมินไว้ 10 ข้อ ได้แก่ 1) เข้าใจเกี่ยวกับการ ผลิตพืชมาตรฐาน GAP 2) ขั้นตอนในการผลิตพืชตามหลัก GAP 3) สุขลักษณะส่วนบุคคลในการปฏิบัติตาม GAP 4) การ ใช้สารเคมีในระบบ GAP 5) การบันทึกข้อมูลการผลิต GAP 6) แยกแยะความแตกต่างระหว่างการผลิตแบบทั่วไปกับการ ผลิตแบบ GAP 7) ข้อดีของการปลูกพืชตามมาตรฐาน GAP 8) บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในการส่งเสริม GAP 9) การตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตจากระบบ GAP 10) ความมั่นใจในการบริโภคผลผลิตจากระบบ GAP โดยพบว่าการ ประเมินโดยภาพรวมทั้ง 10 ข้อมีค่าเฉลี่ย 3.91 อยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับกานผลิตพืช มาตรฐาน GAP เฉลี่ยสูงสุด 4.24 อยู่ในระดับ มากที่สุด และด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลในการปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP เฉลี่ยต่ำสุด 3.60 อยู่ในระดับ มาก (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับพืช GAP

หัวข้อประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	ระดับ
ความรู้เกี่ยวกับพืช GAP	3.91	0.87	มาก
เข้าใจเกี่ยวกับการผลิตพืชมาตรฐาน GAP	4.24	0.97	มากที่สุด
ขั้นตอนในการผลิตพืชตามหลัก GAP	3.76	1.05	มาก
สุขลักษณะส่วนบุคคลในการปฏิบัติตาม GAP	3.60	1.18	มาก
การใช้สารเคมีในระบบ GAP	3.74	1.19	มาก
การบันทึกข้อมูลการผลิต GAP	3.93	1.09	มาก
แยกแยะความแตกต่างระหว่างการผลิตแบบทั่วไปกับการผลิตแบบ GAP	3.86	1.16	มาก
ข้อดีของการปลูกพืชตามมาตรฐาน GAP	4.10	0.98	มาก
บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในการส่งเสริม GAP	3.98	1.04	มาก
การตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตจากระบบ GAP	3.87	1.18	มาก
ความมั่นใจในการบริโภคผลผลิตจากระบบ GAP	4.11	1.03	มาก

ผลการศึกษาด้านทัศนคติที่มีต่อการปลูกพืช GAP ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อประเมินไว้ 10 ข้อ ได้แก่ 1) การผลิตไม้ ผลตาม GAP มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค 2) การปฏิบัติตาม GAP ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงเกินไป 3) การผลิตไม้ผล GAP ช่วยให้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐาน 4) การปฏิบัติตาม GAP เป็นเรื่องยุ่งยากและซับซ้อน 5) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ ตามมาตรฐาน GAP 6) การผลิตไม้ผล GAP ทำให้สิ่งแวดล้อมยั่งยืนขึ้น 7) การผลิตไม้ผล GAP ช่วยเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ในระยะยาว 8) ระบบ GAP สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้สินค้า 9) โครงการหลวงให้การสนับสนุนเพียงพอ 10) การอบรมอย่าง ต่อเนื่องทำให้สามารถปฏิบัติตาม GAP ได้ โดยพบว่าการประเมินโดยภาพรวมทั้ง 10 ข้อมีค่าเฉลี่ย 4.15 อยู่ในระดับมาก โดยที่มีทัศนคติด้านการผลิตไม้ผลตาม GAP มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค เฉลี่ยสูงสุด 4.45 อยู่ในระดับ มากที่สุด และด้าน การปฏิบัติตาม GAP เป็นเรื่องยุ่งยากและซับซ้อน เฉลี่ยต่ำสุด 3.41 อยู่ในระดับ มาก (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ทศคติที่มีต่อการปลูกพืช GAP

หัวข้อประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	ระดับ
ทศคติที่มีต่อการปลูกพืช GAP	4.15	0.64	มาก
การผลิตไม่ผลตาม GAP มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค	4.45	0.84	มากที่สุด
การปฏิบัติตาม GAP ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงเกินไป	3.82	1.03	มาก
การผลิตไม่ผล GAP ช่วยให้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐาน	4.41	0.72	มากที่สุด
การปฏิบัติตาม GAP เป็นเรื่องยุ่งยากและซับซ้อน	3.41	1.23	มาก
การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP	4.32	1.06	มากที่สุด
การผลิตไม่ผล GAP ทำให้สิ่งแวดล้อมยั่งยืนขึ้น	4.38	0.92	มากที่สุด
การผลิตไม่ผล GAP ช่วยเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรในระยะยาว	4.31	0.85	มากที่สุด
ระบบ GAP สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้สินค้า	4.27	0.89	มากที่สุด
โครงการหลวงให้การสนับสนุนเพียงพอ	4.11	0.88	มาก
การอบรมอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถปฏิบัติตาม GAP ได้	3.98	1.05	มาก

ผลการศึกษาด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อประเมินไว้ 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านน้ำ 2) ด้านพื้นที่ 3) ด้านวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร 4) ด้านการจัดการคุณภาพก่อนการเก็บเกี่ยว 5) ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 6) ด้านการพักผลผลิต 7) ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล 8) ด้านการบันทึกข้อมูล โดยพบว่าการประเมินโดยภาพรวมทั้งหมด ผู้สอบแบบสอบถามปฏิบัติตามร้อยละ 89.15 ไม่ปฏิบัติตามร้อยละ 4.38 ไม่เกี่ยวข้องร้อยละ 6.38 ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลปฏิบัติร้อยละ 95.43 ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการพักผลผลิต ปฏิบัติร้อยละ 85.10 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ซึ่งสรุปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP เป็นอย่างดี (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP

ข้อกำหนด	ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ		ไม่เกี่ยวข้อง		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP		89.15		4.47		6.38		100.00
ด้านน้ำ		86.57		1.62		11.82		100.00
ด้านพื้นที่		85.13		7.26		7.61		100.00
ด้านวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร		93.31		2.96		3.73		100.00
ด้านการจัดการคุณภาพในการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว		88.39		4.69		6.93		100.00
ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว		92.75		3.25		4.00		100.00
ด้านการพักผลผลิต		85.10		8.00		6.90		100.00
ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล		95.43		0.80		2.97		100.00
ด้านการบันทึกข้อมูล		86.50		6.46		7.04		100.00

30/11/2569

ผลการศึกษาด้านระดับความคิดเห็นต่อมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อ ประเมินไว้ 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านน้ำ 2) ด้านพื้นที่ 3) ด้านวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร 4) ด้านการจัดการคุณภาพก่อนการ เก็บเกี่ยว 5) ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 6) ด้านการพักผลผลิต 7) ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล 8) ด้านการบันทึกข้อมูล โดยพบว่าการประเมินโดยภาพรวมทั้งหมด ผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยรวม 3.92 อยู่ในระดับ มาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการใช้วัตถุดิบอันตรายทางด้านเกษตร เฉลี่ย 4.10 อยู่ในระดับ มาก ด้านที่มี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการบันทึกข้อมูล เฉลี่ย 3.81 ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อมาตรฐาน การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP อยู่ในระดับ มาก (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นต่อมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP

หัวข้อประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D.	ระดับ
ระดับความคิดเห็นต่อมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP	3.92	0.87	มาก
ด้านน้ำ	3.84	0.82	มาก
ด้านพื้นที่	3.84	0.87	มาก
ด้านการใช้วัตถุดิบอันตรายทางด้านเกษตร	4.10	0.67	มาก
ด้านการจัดการคุณภาพในการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว	3.93	0.77	มาก
ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	3.92	0.90	มาก
ด้านการพักผลผลิต	3.98	0.97	มาก
ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล	3.96	0.92	มาก
ด้านการบันทึกข้อมูล	3.81	1.02	มาก

อภิปรายผล

ผลการศึกษาด้านสภาพบริบทพื้นที่ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง อำเภอ เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่าสภาพพื้นที่ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลโครงการหลวงแม่ปุนหลวง เริ่มต้นจาก พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เข้าไปแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติด และ หลังจากนั้นแก้ไขปัญหาด้านน้ำ โดยให้เป็นระบบประปาภูเขา จึงมีพระราชดำริให้โครงการหลวงแม่ปุนหลวงดำเนินการ พัฒนาให้ไม้พื้นที่สวนไม้ผลเมืองหนาว ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมทั้งด้านน้ำเพื่อการเกษตร นอกจากนี้ยังมี สภาพอากาศที่เอื้อเพื่อการปลูกพืชและไม้ผลเมืองหนาว สอดคล้องกับหลักการทรงงานด้านภูมิสังคม “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่ได้ให้ไว้ว่า “เข้าใจ ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความ เข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน เข้าถึง เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึง การกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องไม้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามารถร่วมใจร่วมใจ ของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน พัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาก็จะดำเนินการไป อย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน” สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) (มปป.)

ด้านข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของศูนย์พัฒนา โครงการหลวงแม่ปุนหลวง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า เกษตรกรที่ทำการเกษตรไม้ผลมีทั้งเพศชายและ เพศหญิงโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกัน มีอายุอยู่ในวัยกลางคนค่อนข้างมาอยู่ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์ และด้าน การศึกษาพบว่า มีกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา และมีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากกลุ่มคนที่ไม่มีการศึกษา อยู่ในช่วงที่ระบบการศึกษาไม่สามารถเข้าถึงในพื้นที่ได้ แต่ในขณะที่เดียวกันกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์ จะได้รับการ ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมาแล้วส่วนหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากประสบการณ์ในการปลูกไม้ผลและประสบการณ์

ในการปลูกพืช GAP รวมถึงเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และการได้รับการอบรมความรู้ทางการผลิตพืช ดังที่จุฬาลักษณ์ ตลับนาค (2565) ได้ศึกษาการประเมินความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท พบว่ากล่าวไว้ว่า เกษตรกรผู้ปลูกในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกลางคนและเป็นวัยที่มีประสบการณ์การเกษตรมาอย่างยาวนานและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปลูกผักแบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ทางการเกษตรรวมถึงพื้นที่ปลูกไม้ผลเฉลี่ยของเกษตรกรอยู่ในจำนวน 28 ไร่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนได้ทำการบุกเบิกมาก่อนให้เป็นพื้นที่ทำกิน ในด้านรายได้เฉลี่ยต่อปีของเกษตรกรในชุมชนแม่ปูนหลวงเฉลี่ย 97,298 บาท ซึ่งเป็นรายได้จากการปลูกไม้ผล แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ทำการเกษตร

ในด้านความรู้และทัศนคติและการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) พบว่า ด้านความรู้และทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตพืชมาตรฐาน GAP และทัศนคติที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคมากที่สุดเนื่องด้วยมีการอบรมและทบทวนให้ความรู้อย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปีละครั้ง นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำจากการติดตามแปลงของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของโครงการหลวง ส่วนการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP ทั้ง 8 ด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับที่มาก เนื่องด้วยเป็นข้อกำหนดตามเกณฑ์ของการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP ในการผลิตพืชเพื่อจำหน่ายให้กับผู้รับซื้อหรือโครงการหลวง หากเกณฑ์การปฏิบัติดังกล่าวไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ทำให้เกษตรกรไม่สามารถส่งผลผลิตให้กับผู้จำหน่ายและส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกร ดังที่ Zeweld et al., (2019) ได้กล่าวว่า การกำหนดทัศนคติเป็นสิ่งสำคัญขั้นแรกที่ต้องทำความเข้าใจในพฤติกรรมและกลยุทธ์การรับมือของเกษตรกรเพื่อบรรเทาความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากทัศนคติเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรเพื่อเกิดการยอมรับในแนวปฏิบัติอันนำมาสู่ความยั่งยืนทางการเกษตร

ด้านปัจจัยต่อการยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล มี 3 ตัวแปรได้แก่ ระดับการศึกษา พื้นที่ทำการเกษตร และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ระดับการศึกษา พื้นที่ทำการเกษตร และการเป็นสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์กับการยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล เนื่องจากปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ล้วนมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกัน เกษตรกรที่มีการศึกษา จะเข้าใจหลักการได้ดี มีพื้นที่ทำการเกษตรที่เหมาะสมทำให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุน และการมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกกลุ่มจะเป็นตัวช่วยสนับสนุนทางด้านความรู้และตลาด ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกษตรกรในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปูนหลวง ยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP ได้อย่างยั่งยืน

พื้นที่ทำการเกษตรหรือขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจยอมรับมาตรฐาน GAP เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลที่มีพื้นที่ขนาดเหมาะสมหรือค่อนข้างใหญ่ มักมีแนวโน้มที่จะทำฟาร์มในเชิงพาณิชย์ จึงมีความพร้อมในการลงทุนเพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในแปลงให้ได้ตามมาตรฐาน GAP เช่น การจัดทำโรงเก็บสารเคมี การจัดการระบบน้ำ และการจัดการพื้นที่เก็บเกี่ยว เนื่องจากมองเห็นความคุ้มค่าของการลงทุนเมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตที่จะนำไปจำหน่ายผ่านช่องทางของโครงการหลวง ในขณะเดียวกัน เกษตรกรที่มีพื้นที่ขนาดเล็กมากอาจมองว่าต้นทุนในการจัดการแปลงให้เข้าสู่ระบบ GAP ไม่คุ้มค่ากับผลผลิตที่ได้ หรือในทางกลับกัน หากเป็นพื้นที่เล็กแต่เกษตรกรมีศักยภาพในการดูแลอย่างทั่วถึง ก็อาจทำให้การจัดการแปลงไม้ผลตามข้อกำหนดทำได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตาม ขนาดพื้นที่ที่สอดคล้องกับกำลังแรงงานและทุนทรัพย์ของเกษตรกรในพื้นที่แม่ปูนหลวง ย่อมส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแปลงให้ผ่านการรับรองมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการพิจารณาพื้นที่ที่ขอรับรองมาตรฐานระบบการผลิต GAP และ Organic ของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (2566) รวมถึงกรมส่งเสริมการเกษตร (2564) ที่ได้ระบุว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ขนาดเล็กหรือเป็นแปลงขนาดเล็ก ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงมาตรฐาน เนื่องจากข้อกำหนด GAP เน้นการจัดการที่เข้มงวดตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การเลือกพื้นที่ การใช้น้ำ การจัดการดิน และการเก็บเกี่ยว

การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการยอมรับ GAP การรวมกลุ่มทำให้เกิด "เครือข่ายทางสังคม" (social network) ที่ช่วยให้เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้อย่างทั่วถึง เมื่อเป็นสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านปัจจัยการผลิต การฝึกอบรม และมีตลาดรองรับที่แน่นอน (โครงการหลวงรับซื้อ) นอกจากนี้ยังเกิดกลไกการเรียนรู้จากเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน (peer-to-peer learning) และมีแรงผลักดันจากกลุ่ม (group pressure) ที่กระตุ้นให้สมาชิกต้องผลิตผลไม้ให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กลุ่มกำหนดไว้ หากปฏิบัติทำตามมาตรฐานอาจทำให้เสียสิทธิ์ในการจำหน่ายผลผลิตร่วมกับกลุ่ม

Stow.

ดังนั้น เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มจึงมีระดับการยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้สังกัดกลุ่มอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ พัชรินทร์ สุภาพันธ์ (2564) ได้กล่าวว่า การรวมกลุ่มของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับการปฏิบัติตามมาตรฐานการรับรองตามการผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสม (GAP)

ระดับการศึกษาถึงแม้เกษตรกรส่วนหนึ่งจะไม่ได้รับการศึกษาและส่วนหนึ่งได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่เกษตรกรเหล่านี้ได้รับข้อมูลข่าวสารจากกลุ่มผู้นำในพื้นที่ในการเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และทำความเข้าใจคู่มือการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวงได้ ทำให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของ GAP เช่น ความปลอดภัยต่อตนเองและผู้บริโภค รวมถึงราคาผลผลิตที่ดีกว่า จึงมีแนวโน้มที่จะยอมรับและนำมาตรฐาน GAP ไปปฏิบัติใช้ในแปลงไม้ผลของตนเองได้สำเร็จ ดังนั้นระดับการศึกษาจึงมีผลอย่างมากต่อการยอมรับและการปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP เนื่องจาก GAP เป็นระบบที่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในข้อกำหนดต่างๆ ที่ค่อนข้างซับซ้อน เช่น การจัดการสารเคมีอย่างถูกต้อง การจดบันทึกข้อมูลการปฏิบัติงานในแปลง (record keeping) การใช้ปุ๋ยและสารชีวภัณฑ์ในปริมาณที่เหมาะสม สอดคล้องกับ เจตนิพัทธ์ ถาวรและคณะ (2567) ที่พบว่าเกษตรกรที่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีจากสื่อต่าง ๆ จะมีระดับการยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และ กาญจนภนิก วิชาละและคณะ (2565) ที่ศึกษาการปฏิบัติตามระบบมาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง อำเภอพรวัว จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อการผลิตมะม่วงในระบบมาตรฐานเกษตรที่ดี

ปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นปัญหาด้านการผลิต ซึ่งพบปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ รวมถึงปัญหาของเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคาปุ๋ย และค่าจ้างแรงงานในการเกษตรที่เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญจึงส่งผลกระทบต่อต้นทุนและเงินที่ใช้ในการผลิตของเกษตรกร ในขณะที่ผลผลิตของเกษตรกรมีราคาต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากปริมาณผลผลิตมีมากกว่าความต้องการในตลาด ซึ่งสอดคล้องกับ สุรพงษ์ ปราบปราม และ โชติ บดีรัฐ (2565) ที่พบว่า ปัญหาสำคัญของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นปัญหาทางด้านหนี้สิน โดยเฉพาะราคาวัตถุดิบที่ใช้ในการลงทุน

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาการยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาบริบทด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรร่วมกับปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับมาตรฐาน GAP ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค สุขภาพของตนเอง และสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนจากหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรและโครงการหลวงมีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การผลิตปัจจัยด้านความรู้ การเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร การอบรม และตลาดรองรับผลผลิต เป็นแรงจูงใจสำคัญในการปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านต้นทุน แรงงาน ขั้นตอนการบันทึกข้อมูล และความยุ่งยากของกระบวนการรับรองมาตรฐาน ส่งผลให้เกษตรกรบางส่วนยังไม่สามารถยอมรับหรือปฏิบัติตามได้อย่างเต็มรูปแบบ งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเกษตรกรควรดำเนินการควบคู่กับการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการเกษตรที่ปลอดภัยและยั่งยืนในระยะยาว ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริมการเกษตรบนพื้นที่สูงได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการดำเนินการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ ผู้ค้นคว้าขอให้ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวงไว้ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะด้านการผลิต เนื่องจากสภาพแวดล้อมในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โลกร้อนส่งผลให้ผลผลิตมีปริมาณในแต่ละปีไม่แน่นอนส่งผลให้ราคาในการจำหน่ายผลผลิตไม่คงที่ มีโอกาสที่พ่อค้าคนกลางสามารถเข้า

30/05/25

มาควบคุมกลไกตลาดรับซื้อผลผลิตในพื้นที่ได้และควรมีการคัดเลือกพันธุ์ไม้ผลที่เหมาะสมกับพื้นที่สูงเพื่อให้ผลผลิตมีราคาที่สามารถต่อตรงกับตลาดได้

2) ข้อเสนอแนะด้านต้นทุนการผลิต ค่าแรงงาน บัญและสารเคมี มีต้นทุนในเพิ่มมากขึ้น ทางผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะ อยากรให้มีการจัดอบรมการทำปุ๋ยหมักจากวัสดุในพื้นที่เพื่อลดต้นทุนการใช้ปุ๋ยเคมี

3) ข้อเสนอแนะด้านการตลาด เนื่องจากผลผลิตในพื้นที่ถูกพ่อค้าคนกลางเข้ามาควบคุมราคาในการรับซื้อผลผลิต ส่งผลให้ราคาผลผลิตในพื้นที่มีราคาต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะ อยากรให้มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตภายในพื้นที่

4) ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมและการสนับสนุน ให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป่วนหลวงสนับสนุนองค์ความรู้ในการพัฒนา ต่อยอดเทคโนโลยีการเกษตรในสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของพื้นที่ชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามฤดูกาลและการเพิ่มช่องทางการตลาดในการขายผลผลิตในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณมูลนิธิชัยพัฒนา ที่ได้สนับสนุนทุนการศึกษาและทุนวิจัยในครั้งนี้นี้ ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านที่ให้คำแนะนำ รวมถึงพระคุณบิดามารดา และครอบครัวที่ร่วมให้พลังใจในการทำงานครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2564. การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน GAP. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.doae.go.th/doae_media/การพัฒนาคุณภาพสินค้า (3 มีนาคม 2569).
- กาญจนากร วิหาละ, พุฒิสรรค์ เครือคำ, สายสกุล พงษ์มุล และ อรพินธุ์ สฤกษ์ดีนำ. 2565. การปฏิบัติตามระบบมาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่ วารสารผลิตกรรมการเกษตร, 3(3), 105-116.
- จุฬาลักษณ์ ตลับนาค, เพลินพิศ ยะสินธุ์ และ อำนาจ สวัสดิ์นะที่. 2565. การประเมินความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดชัยนาท. วารสารเกษตรพระวรุณ, 18(1), 104-110
- เจตนิพัทธ์ ถาวร, ณัฐติกานต์ พัยคณา, ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และ แสงทิวา สุริยงค์พฟ. 2567. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับมะม่วงของเกษตรกรอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารแก่นเกษตร, 52(6), 1177-1188.
- นงลักษณ์ โชติมุข และ เลิศชัย เจริญธัญรักษ์. 2564. ผลกระทบต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มเกษตรกรไร่ฮ้อย ตำบลหนองฮีบุตร อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น, 28(1), 90-100.
- พัชรินทร์ สุภาพันธุ์, พัชรี อินธนู และ ก้องนเรนทร์ ใจคำปิ่น. 2564. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับมาตรฐานการรับรองตามการผลิตทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 38(3), 152-170.
- มูลนิธิโครงการหลวง. ม.ป.ป. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป่วนหลวง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://royalproject.org/devstation/maepoonluang>
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (มปป.). หลักการทรงงาน. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.rdpb.go.th/king/royal-work-principles/20-เข้าใจ-เข้าถึง-พัฒนา> (6 มีนาคม 2569)
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2556. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. มกษ.9001-2556. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร แห่งชาติ.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2566. คู่มือการพิจารณาพื้นที่ที่ขอรับรอง

Signature

มาตรฐานระบบการผลิต. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<https://elearning.acfs.go.th/storage/articles/19/66865e28e39b7.pdf> (3 มีนาคม 2569)

สำนักงานเลขาธิการกรมวิชาการเกษตร. 2565. ข้อดี ของการเข้าสู่ระบบการรับรอง GAP พืช. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <https://www.doa.go.th/leka/?p=4297>

(28 กุมภาพันธ์ 2568).

สุภาพร ภูมิเวียงศรี, นฤมล สีนสุพรรณ และ อำนวย ชนวงษ์. 2564. การพัฒนารูปแบบการจัดการปัญหาสารเคมี การกำจัดศัตรูพืชปนเปื้อนในผัก ผลไม้และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคีเครือข่ายอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 14(2), 36-56.

สุรพงษ์ ปราบปราม และ โชติ บดีรัฐ. 2565. การแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย. Journal of Modern Learning Developmen, 7(11), 529-537.

Zeweld, W., G.V. Huylbroeck, G. Tesfay, H. Azadi and S. Speelman. 2019. Sustainable agricultural practices, environmental risk mitigation and livelihood improvements: empirical evidence from Northern Ethiopia. Land Use Policy(2019): 1-13.

สืบค้นข้อมูลเล่มการค้นคว้าอิสระฉบับสมบูรณ์

ได้ที่ เว็บไซต์

Link: <http://.....>

